

GRAVARNA VID TUSSEBERGET

Arkeologisk förundersökning av RAÄ Vårdsberg 11:1–2, Lilla Metsjö 2:20,
Vårdsbergs socken, Linköpings kommun, Östergötlands län

AMANDA JÖNSSON

Rapporter från Arkeologikonsult 2017:3128

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Stensättningen RAÄ Vårdsberg 11:1, fotograferad från öst.

ALLMÄNT KARTMATERIAL: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003

© Arkeologikonsult 2017

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

GRAVARNA VID TUSSEBERGET

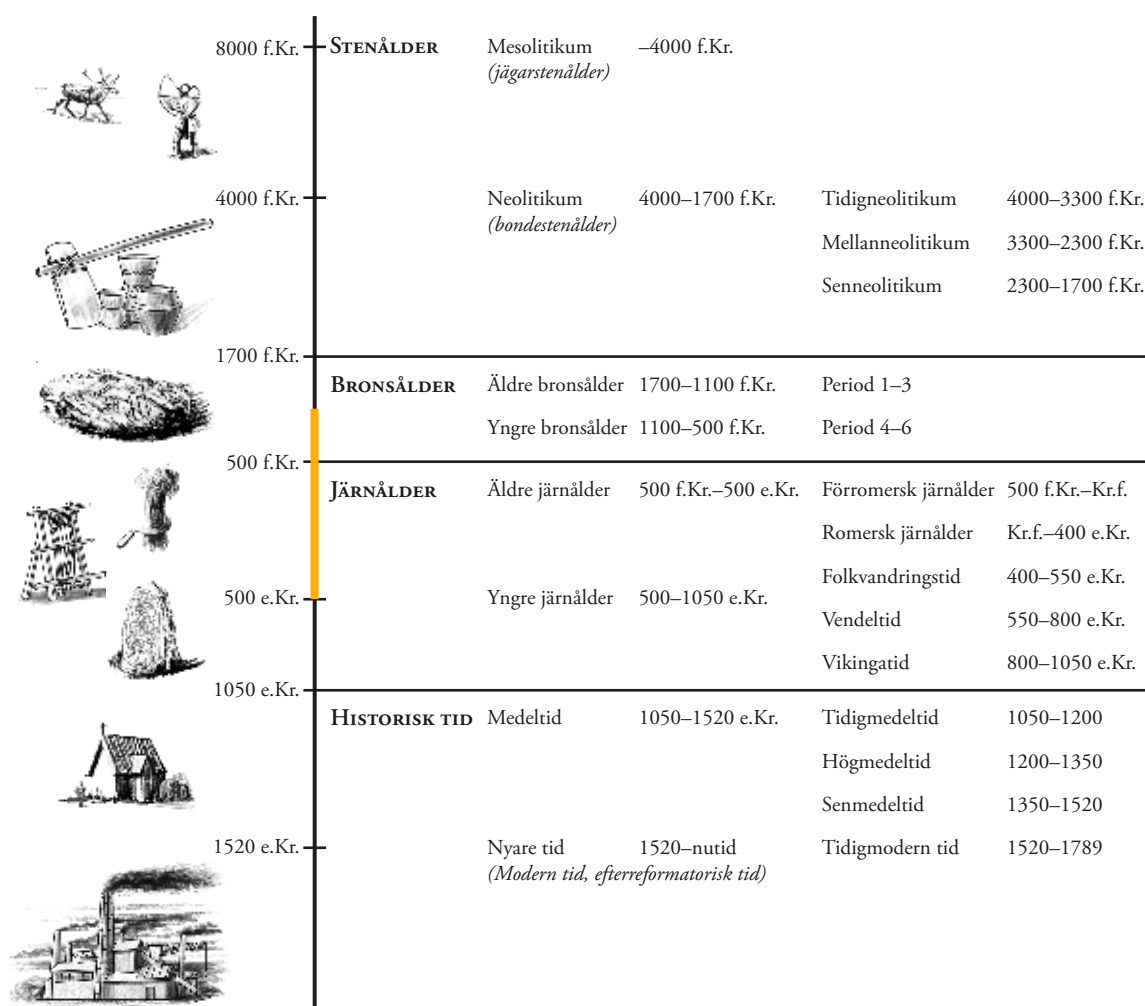
Arkeologisk förundersökning av RAÄ Vårdsberg 11:1–2, Lilla Metsjö 2:20,
Vårdsbergs socken, Linköpings kommun, Östergötlands län

AMANDA JÖNSSON

Rapporter från Arkeologikonsult 2017:3128

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen och föregås av en besiktning, undersökning eller utredning.

Fornlämning är en lämning som vid registreringstillfället bedömts omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850 genom äldre tiders bruk och att den är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Bevakningsobjekt innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning eller inte.

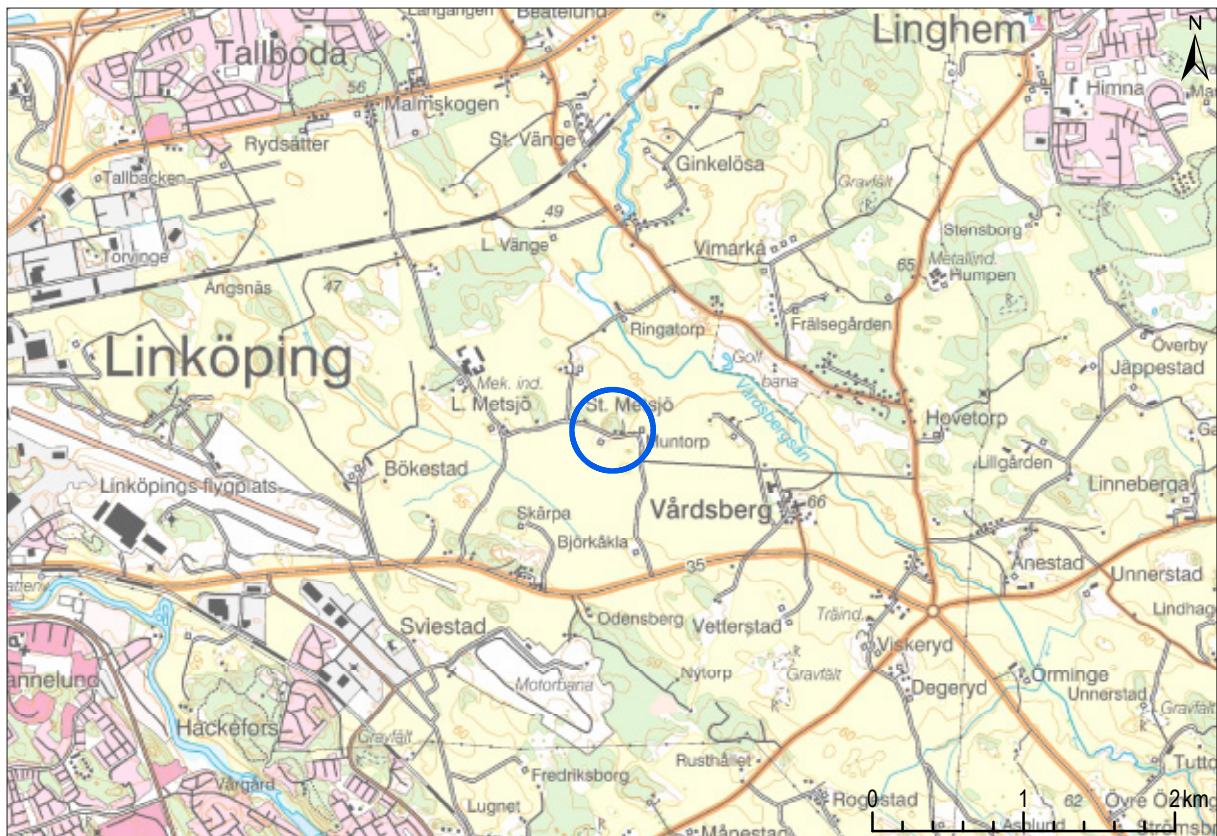
Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fornlämning men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Enligt skogsvårdslagen ska hänsyn tas även till denna typ av lämningar. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, t.ex. fyndplats eller plats med tradition.

Uppgift om innebär att lämningen endast är känd via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa. Lämningen har inte eftersökts eller kunnat återfinnas i fält.

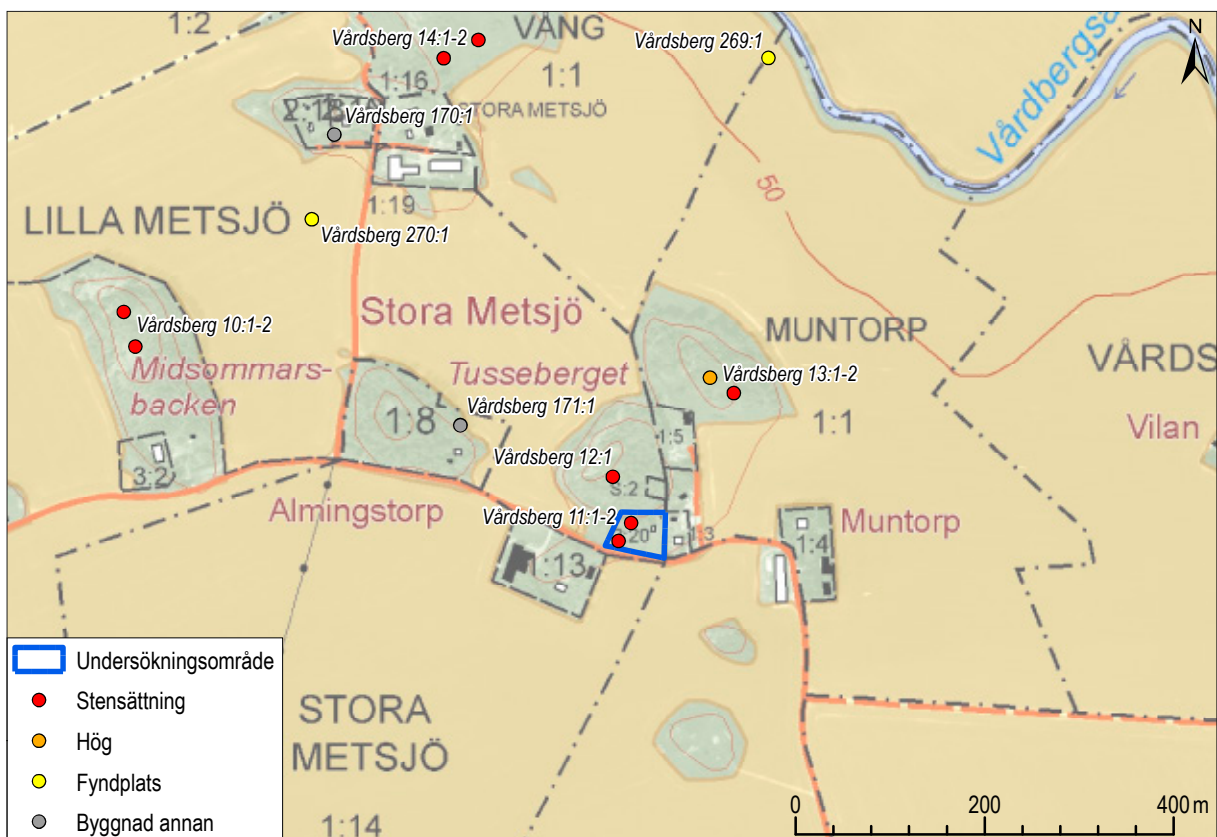
Undersökt och borttagen betyder att lämningen blivit arkeologiskt undersökt och helt borttagen. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING OCH SYFTE.....	7
TOPOGRAFI, FORNLÄMNINGSBILD OCH HISTORIK.....	7
GENOMFÖRANDE	8
RESULTAT	8
RAÄ Vårdsberg 11:1	9
RAÄ Vårdsberg 11:2	9
SLUTSATS.....	10
REFERENSER	10
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	11
BILAGOR	13
Bilaga 1. Schakttabell.....	13

Figur 1. Undersökningsområdet markerat på Terrängkartan, skala 1:50 000.

Figur 2. Undersökningsområdet samt närliggande fornlämningar markerade på Fastighetskartan, skala 1:8 000.

SAMMANFATTNING

Arkeologikonsult har i oktober 2017 utfört en arkeologisk förundersökning av två stensättningar, RAÄ Vårdsberg 11:1–2, samt omgivande ytor. Syftet var att avgränsa förekomsten av fornlämningar inom

fastigheten, som ska detaljplaneläggas. Inga tidigare ej kända fornlämningar påträffades. De två stensättningarna var dock något större till ytan än vad som tidigare varit känt.

INLEDNING OCH SYFTE

Med anledning av planerad byggnation inom fastigheten Lilla Metsjö 2:20, Linköpings kommun, har Arkeologikonsult i oktober 2017 utfört en arkeologisk förundersökning av två stensättningar som finns inom fastigheten, samt omgivande ytor. Syftet med förundersökningen var att utreda om det fanns

tidigare ej kända fornlämningar inom fastigheten, samt att beskriva lämningarnas avgränsning, status, karaktär och datering. Resultatet ska kunna utgöra underlag för Länsstyrelsens fortsatta hantering av ärendet samt för en bedömning av fornlämningarnas kunskapspotential.

TOPOGRAFI, FORNLÄMNINGSBILD OCH HISTORIK

Undersökningsområdet ligger på Östgötaslätten, några kilometer öster om Linköping (figur 1). Fornlämningsskilderna i närområdet visar att det finns enstaka gravar på en stor del av de impediment som höjer sig i odlingsmarkerna (figur 2). Inom 500 meter från platsen finns också två fyndplatser för stenyxor, men inga stenåldersboplatser är kända i närheten trots att området har legat över havsnivån sedan mesolitikum. Större gravfält finns på flera platser längs med Vårdsbergsån, som rinner cirka 500 meter nordöst om undersökningsområdet i riktning mot sjön Roxen i norr.

Stensättningarna ligger i ett typiskt gravläge på ryggen av en mindre moränbacke som sluttar mot syd, på ett impediment med omgivande åkermarker (figur 3). Moränbacken och gravarna var vid undersökningstillfället bevuxna med gles skog och sly. Den östra delen av fastigheten bestod av en gräsmatta och var bebyggd med ett mindre fritidshus. Norr om lämningarna sluttar marken uppåt mot nordväst, mot bergsknallen Tusseberget. Nära bergets topp, cirka femtio meter norrut, finns ytterligare en stensättning.

Metsjö är tidigast omnämnt i historiska källor från 1300-talet. Historiska kartor visar att undersökningsområdet tidigare har legat inom Stora Metsjös ägor, snarare än Lilla Metsjö som fastigheten tillhör idag. Vid storskiftet 1778 utgjorde undersökningsområdet impediment, omgivet av åkermark precis som idag. Vid laga skifte 1863 anger kartan området som bergigt, men delvis som "torptomten", vilket åsyftar att ett torp har legat strax nordöst om undersökningsområdet.

Figur 3. Översiktsbild över området, fotograferat från sydöst.

GENOMFÖRANDE

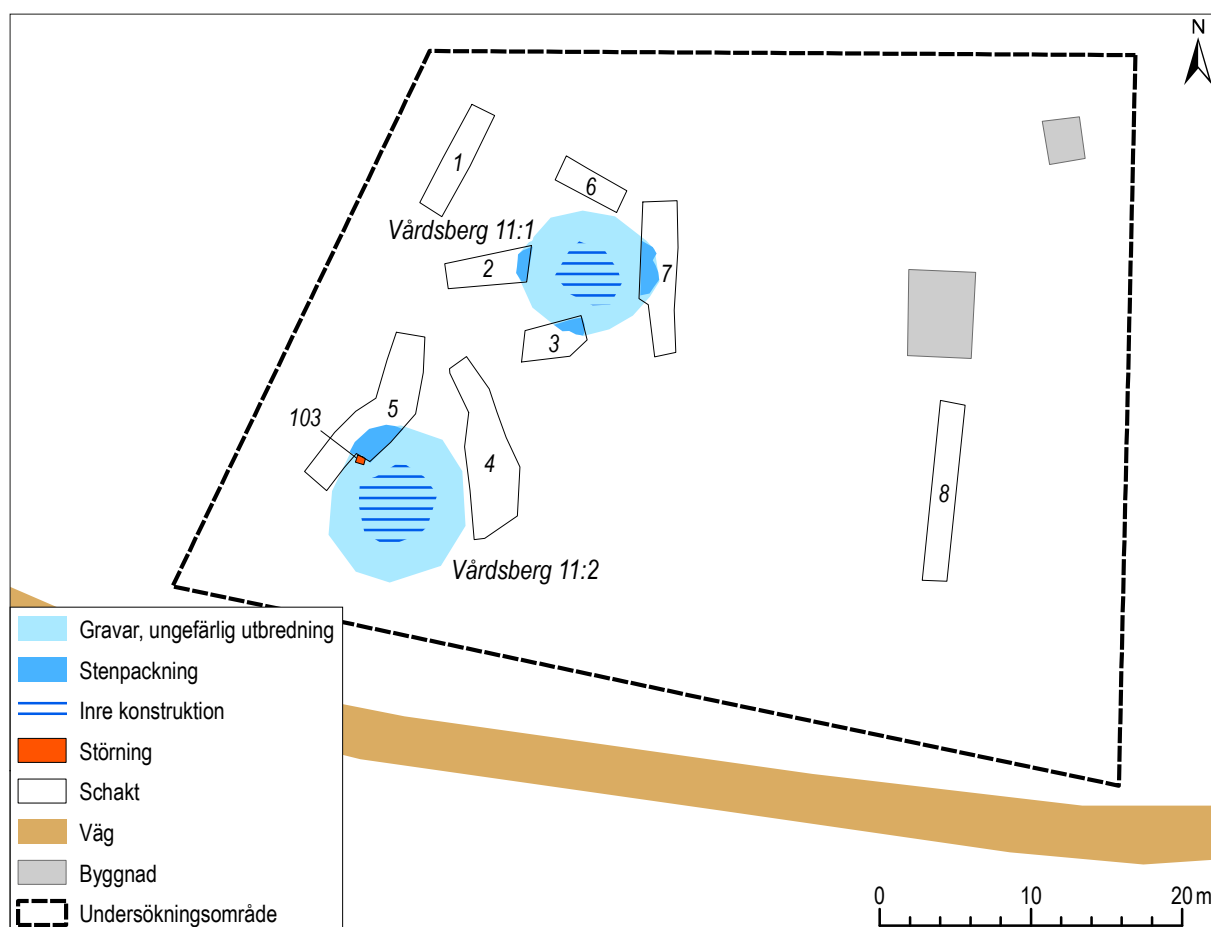
Förundersökningen inleddes med en mindre kart- och arkivstudie i syfte att skapa ett underlag inför undersökningen. Fältarbetet utfördes den 31 oktober 2017 och innefattade dels en inventering av undersökningsområdet för att avgöra om det fanns ytterligare lämningar som var synliga ovan mark, vilket inte var fallet. Därefter skedde sökschaktning med maskin ned till anläggningsförande nivå respektive orörd mark. Totalt avtorvades 140 m², vilket

motsvarar ungefär 6 % av undersökningsområdet (figur 4). Schakten förlades runt och mellan de registrerade gravarna, samt i deras yttre delar för att avgöra konstruktion och utbredning. Ett sökschakt lades på den plana ytan längst i öst. Schakt och påträffade konstruktioner mättes in med GPS, beskrevs skriftligen och fotograferades. Efter avslutad undersökning lades schakten igen.

RESULTAT

Inga tidigare ej kända fornlämningar påträffades vid sökschaktningen. Det visade sig dock att de två stensättningarna var något större än vad som tidigare varit känt, omkring 9 meter i diameter snarare än 6 meter som beskrivningen i FMIS anger. Vid avtorv-

ning i de yttre delarna av stensättningarna framkom i båda fallen tydliga, vällagda stenpackningar med kantkedja, vilket stärker tolkningen av stensättningarna som gravkonstruktioner.

Figur 4. Planritning över undersökningsområdet med schakt och påträffade konstruktioner, skala 1:500.

RAÄ Vårdsberg 11:1

Stensättningen var rund, cirka 9 meter i diameter och 0,3 meter hög med lätt välvd profil. Före avtorvning syntes ovan mark en övertorvad konstruktion av 0,5–0,8 meter stora stenar, vilken var omkring 4,5 meter i diameter. Vid sökschaktning på ytorna

Figur 5. I den västra delen av stensättning 11:1 framkom en vällagd stenpackning med kantkedja. Fotograferat från väst.

runt denna konstruktion framkom en stenpackning av mindre stenar, 0,1–0,4 meter stora, med tydlig kantkedja i väst och syd (figur 5). I den östra delen verkade kanten vara något utrasad, utan tydlig kantkedja (figur 6).

Figur 6. Den östra delen av stensättning 11:1 gav intryck av att vara något störd. På bilden syns även stensättningens inre del med en konstruktion av större stenar. Fotograferat från nordöst.

RAÄ Vårdsberg 11:2

Stensättningen var närmast rund, cirka 9–10 meter i diameter och 0,3 meter hög. Den har en lätt välvd profil, i sluttning mot sydöst. Konstruktionen liknade den hos stensättning 11:1 med större stenar, 0,6–1 m stora, synliga ovan mark i en drygt 5 meter stor koncentration i mitten. Ett schakt drogs i stensättningens nordvästra del och där framkom liksom hos 11:1 en stenpackning av mindre stenar, 0,1–0,35 meter stora. Stenpackningen var vällagd och tydligt avgränsad, med antydning till kantkedja (figur 7).

Stensättningen var övertorvad, men med vissa störningar centralt i konstruktionen där torven delvis gav intryck av att vara omrörd. I den nord-

västra delen fanns en rektangulär nedgrävning (figur 4), 0,6x0,5 meter stor och 0,3 meter djup, vilken föreföll ha grävts relativt nyligen vid undersöknings-tillfället.

Figur 7. Stensättning 11:2 efter avtorvning av en mindre del i nordväst, där en vällagd stenpackning framkom. Fotograferat från nordväst.

SLUTSATS

Arkeologikonsults förundersökning av de två stensättningarna Vårdsberg 11:1–2 samt omgivande ytor har visat att inga tidigare ej kända fornlämningar finns inom det undersökta området. Stensättningarna avgränsades och visade sig vara något större till ytan än vad som tidigare varit känt. De konstruktionsdetaljer som framkom, med kantkedja och en

fint lagd stenpackning, gör att de utan tvekan bör tolkas som förhistoriska gravar. De är sannolikt uppförda under yngre bronsålder eller äldre järnålder, baserat på gravform och läge i landskapet, men någon närmare datering går inte att göra utifrån förundersökningens resultat.

REFERENSER

Äldre kartor

LMS D133-14:1. Metsjö stora nr 1, Vårdsbergs sn, Linköpings kn, Östergötlands län. Storskifte 1778.

LMM 05-våb-99. Vårdsbergs sn, Linköpings kn, Östergötlands län. Laga skifte 1863.

Övrigt

Ortnamnsregistret SOFI: <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret.html>

Strandnivåkartor från SGU: <https://www.sgu.se/produkter/kartor/kartgeneratorn/>

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr:	431-7307-17
Arkeologikonsults projektnr:	2017: 3128
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen Östergötland
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Utförande fältarbete:	31 oktober 2017
Län:	Östergötland
Landskap:	Östergötland
Kommun:	Linköping
Socken:	Vårdsberg
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Projektledare:	Amanda Jönsson
Fältarkeologer:	Matilda Nohrstedt, Amanda Jönsson
Rapportansvarig:	Amanda Jönsson
Planer och layout:	Samuel Björklund
Kvalitetssäkring:	Johan Blidmo
Undersökningsområdets storlek:	0,2 ha
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

BILAGA 1. SCHAKTTABELL

Nummer	Objekt	Storlek (m)	Area (m ²)	Djup	Beskrivning
1	Schakt utan indikation	7,3x1,7	13	0,4	0,1-0,2 m matjord av brun silt med mindre stenar. Undergrund av gråbrun grusig morän med stenar, upp till 0,3 m stora. Schaktet är beläget i sluttning mot syd.
2	Schakt med indikation	5,5x2,2	11	0,2	Upp till 0,15 m matjord av brun silt. Undergrund av brun siltig morän. I schaktets Ö del framkom ytterdelen av stensättning 11:1.
3	Schakt med indikation	4,2x2,3	9	0,1-0,3	Upp till 0,15 m matjord av gråbrun silt. Undergrund av gråbrun grusig morän. I schaktets NÖ del framkom ytterdelen av stensättning 11:1.
4	Schakt utan indikation	11x1,7-3,5	29,5	0,1-0,3	Upp till 0,2 m matjord av brun silt. Undergrund av siltig morän, i S och V med ett större inslag av stenar, 0,1-0,5 m stora. En del av stenarna ligger i matjorden och kan möjligen vara utkastade från stensättning 11:2, men ligger inte i någon tydlig konstruktion.
5	Schakt med indikation	11,5x1,9-3	30	0,2	Upp till 0,2 m matjord av brun, sandig silt. Undergrund av gråbrun, siltig morän med upp till 0,3 m stora stenar. I schaktets Ö del framkom ytterdelen av stensättning 11:2.
6	Schakt utan indikation	4,5x1,6	7,5	0,2	0,1-0,15 m matjord av brun sandig silt. Undergrund av grusig morän med inslag av mindre stenar.
7	Schakt med indikation	10x1,5-2,3	21	0,2	0,15 m matjord av brun sandig silt. Undergrund av grusig morän med enstaka mindre stenar. Längs med schaktets V sida framkom kanten av stensättning 11:1.
8	Schakt utan indikation	12x1,6	19,5	0,35-0,4	0,3 m matjord av ljusbrun lerig silt med enstaka små kolstänk. Undergrund av ljusbrun lera.

Rapporter från Arkeologikonsult 2017:3128